

DISCIPLINÆRSTRAFFE

INTRODUKTION

Når vi i et retssamfund vælger, at en medborger skal straffes med fængsel, benytter man sig grundlæggende af to redskaber for at sikre at straffen også udstås. Den ene er overvågning af fangen, og den anden er gennemførelse af en disciplinærstraf, hvis reglerne (disciplinen) i fængslet ikke overholdes. En disciplinærstraf kunne være en pengebøde, isolation eller fratagelse af at komme ud på prøve. Før den nye straffelov i 1930 kunne en fange også blive straffet korporligt, det vil sige med slag. Slagene kunne være med rotting, tamp eller kat.

DISCIPLINÆRSTRAFFE

Disciplinærstraffe er blandt de mest omdiskuterede emner inden for dansk strafferetspleje. At regler er nødvendige, er i sig selv ikke kontroversielt. Det, der diskuteres, er, hvilke redskaber de ansatte skal have for at sikre et godt miljø for dem selv og fangerne. Og er fanger retsløse, når de afsoner en straf, eller gælder almindelig lov og ret også for dem?

Korporlig afstraffelse

Brud på fængslets regler kunne frem til den nye straffelov i 1930 udløse korporlig afstraffelse i form af slag med kat, rotting eller tamp. I fængslet i Horsens valgte inspektør Johan Wandall dog internt at afskaffe korporlig afstraffelse i 1920. Korporlig straf var så voldsom, at lægen først skulle erklære fangen rask nok til at tåle det. Derefter blev han klædt af til livet, fik en hætte over hovedet og blev bundet til et trækors eller til rottingbænken. Han kunne tildeles op til 27 slag med rotting, tamp eller kat. I 1908 fik fange nr. 19, Mozart Lindberg, 15 slag rotting efter et flugtforsøg.

Mørk kachot

Strafcellerne var oprindeligt placeret i fængslets kælder. Ude foran strafcellernes vinduer var der kroge i muren. Her blev træpladen hængt op, og så var der fuldstændigt mørkt i cellen døgnet rundt. Der blev ikke tændt lys. Denne disciplinærstraf kunne idømmes i flere døgn. I 1925 fik en fange eksempelvis 24 timers mørk kachot for at have lavet og brugt to strømpebånd.

Spændetrøje

Hvis en fange var så ustyrlig, at han var til fare for sig selv eller andre, kunne fængselspersonalet fiksere ham. Han kom i en af kældrens strafceller, hvor han blev lænket med hånd- og fodlænke eller kom i en spændetrøje. I spændetrøjen havde han ingen mulighed for at bruge eller bevæge hænderne, som var bundet fast på ryggen. Spændetrøjerne blev anvendt indtil 1930'erne.

ISOLATION

Isolation har været brugt med forskellige formål i fængsler gennem tiderne. I 1853, da fængslet i Horsens åbnede, var isolationen en del af forbedringstanken. Men erfaringen viste hurtigt, at isolation gav alvorlige fysiske og psykiske skader. Med fængselsreformen i 1930 skiftede brugen af isolation fra at være en del af dommen til at være en disciplinærstraf.

"7 dage i hullet for at spytte på en led betjent. Fuck Horsens" og "5 dg. for vold mod en 'voldboller'" er eksempler på, hvorfor fanger kommer i isolationscelle og i hvor lang tid. Mange brugte tiden på at skrive graffiti i skrivebordets skuffe. Her skrev fangerne sig ind i fængselshistorien og sendte hilsener til medfangerne, betjentene og "alle fra Århus".

Rickey Georg Allan Iversen blev indsat i fængslet d. 14. okt. 1997 for at afsone en dom på 16 år for drab. Turen var ikke lang, han havde siddet varetægtsfængslet i fængslets isolationsafdeling i det år, hans sag varede. For Rickey betød dommen, at han kom til en fællesskabsafdeling, han måtte arbejde, og han kunne fylde fritiden med aktiviteter. Rickey blev prøveløsladt i 2008.

STRAF- OG ISOLATIONSADFDELINGEN

Afdelingen lå i perioden 1987-2006 på 1. vest og indeholdt isolations- og strafceller for fængslets fanger og varetægtsfængslede i arresten. Cellegangen bestod af 11 celler, betjentkontor, tekøkken, toilet og bad. Celledørene var lukkede og låst døgnet rundt. De eneste, fangerne havde kontakt med, var fængselsbetjentene.

Cellen

Cellen var på 6,3 m² og indrettet med standardinventar. Personlige effekter var kun tilladt i begrænset omfang og fjernsyn kun ved isolation i mere end 7 dage. Lyset kunne kontrolleres udefra, og døren kunne ikke åbnes indefra.

"Anvendelsen af celler af denne størrelse til isolation er vanskeligt forsvarlig." (Folketingets Ombudsmand, 1990)

Toilet, bad og vaskerum

Toilettet var i perioden 1987-2006 indrettet med en toiletbås og en vaskemaskine. Badet indeholdt to baderum uden bruseforhæng. For at opretholde isolationen var der aldrig mere end én fange eller varetægtsfængslet i rummet.

FLUGT

Mange fanger prøvede at flygte. De lavede forklædninger, flettede reb, fremstillede nøgler, dirke og file. Nogle var så velforberedte, at de medbragte penge og endda peber til at forvirre eventuelle sporhunde med. De fleste blev fanget, før de nåede langt, og derefter fik de en disciplinærstraf.

En tidligere fange, der fortalte om sine flugte, blev spurgt: "Jamen, hvorfor?". Han svarede: "Fordi jeg ku'!"

"Hver gang nogen flygter, prøver vi at analysere hvorfor og hvordan, men vi kan ikke se noget særligt mønster. Dog har personalet ikke svigtet." (Vicefængselsinspektør, 1984)

Flugt forklædt som gave

F.796 lavede i 1979 en gyngestol som julegave. Men der var en bagtanke. Den kunne samles til en stige, hvor hovedet var et muranker. En aften flygtede F.796 og en medfange fra 4. øst over østmuren og over hegnet. F.796 blev hurtigt fanget, og som vagtmester Egholm sagde: "Der tog han fuserne på mig. Men jeg synes, den er god! Tænk på hvor mange gode timer han har haft med at lave den".

Nedstryger

I 1970 afleverede fange nr. P.478 en nedstryger til inspektøren. Den bestod af en savklinge indsat i et stykke træ foret med blåt stof. Med nedstrygeren fulgte et brev, hvori fange nr. P.478 redegjorde for afleveringen af sit værktøj "... som symboliserer min frihed".

ILLEGALE TING

Nogle ting har altid været forbudt i fængsler. Tatoveringer kan signalere et bandetilhørsforhold og skabe fangegrupperinger. Tatoveringsmaskiner kan smitte med HIV eller hepatitis. Hash er generelt ulovligt, og gemmesteder kan skjule det hele. I en lille træelefant gemte fange nr. F.205 for eksempel et ur, der var købt ulovligt af medfange. Han fik 2 dages strafcelle, betinget udsat i 1 år.

Ting, vi nu finder uskyldige, var engang forbudt. Tobak var noget fangerne skulle gøre sig fortjent til. En passer kunne bruges til flugt ved at udregne højden på ringmuren. Et spejl kunne bruges som våben. Og en kam og skægbørste var et oprør mod systemet og den manglende selvbestemmelse over eget udseende. Porno blev frigivet i Danmark i 1969 og således også i Statsfængslet i Horsens.

"Hvis der findes ulovlige genstande, vil disse blive inddraget og der vil blive skrevet rapport. På baggrund af rapporten vil en forhørsleder tage stilling til om forseelsen medfører en advarsel eller disciplinær straf i form af bøde eller strafcelle." (Vejledning til pårørende/indsatte, 2003)

Illegale våben

Der kan laves våben af alt. F.2341 var kreativ og lavede sin egen nihalede kat. Den blev konfiskeret fra hans celle. F.1854 lavede et hurtigt knøjern af en gaffel og et viskestykke. Og F.3303 vågnede brat, da F.3631 slog ham kraftigt i hovedet med to billardkugler.

"Der er ikke mange hårde stoffer, men ofte hænger det lidt vold, der er mellem fanger, sammen med dem." (Fange, 1992)

Illegale spil

Helt op til 1981 var det forbudt at spille med terninger i fængslet. De kan bruges til hasard, hvilket kan betyde, at nogle fanger kan komme i klemme og komme til at skyldte andre fanger penge eller tjenester. Det samme gælder for kortspil og noget så uskyldigt som skak. Også det var i lang tid forbudt. Men fangerne fandt en udvej og lavede selv deres egne brikker, kort og terninger.

Illegal kommunikation

Fængslets regler betød, at fangerne ikke kunne kommunikere, som de havde lyst til og behov for. Der var i mange år strenge regler for, hvornår, og om hvad, de måtte kommunikere, og isolation fra fællesskabet var

gennem hele fængslets brugsperiode en af de mest brugte strafformer. Derfor opfandt fangerne alternative måder at kommunikere på, f.eks. bankesystemer, hemmelige noter og illegale aviser.

Graffiti

I fængslet findes graffiti på mure, vægge og møbler. De fortæller på hver deres måde om fængselslivet. Der er særligt mange i isolationscellerne, hvor fangerne ikke havde mulighed for at kommunikere på anden vis. Mange af beskederne er informationer om, hvor længe man skulle sidde, og for hvad. Men også meget ligefremme meninger om medfanger og fængselssystemet var populære.

Gemte ting

Der var ting, som fangerne ville have, men som var forbudte. Før i tiden var det ting som cigaretter, spejle og spillekort. I nyere tid var det f.eks. mobiltelefoner, hashpiber og hjemmelavede våben. På grund af den ulovlige handel med f.eks. narko, var der mange penge i cirkulation. Sedler over 50 kr. var ulovlige, men de mange små sedler var svære at gemme, så store pengesedler var i høj kurs.

Skrivebøger

Fangerne kunne ikke bare skrive, hvad de ville, i skrivebøger og breve. Fængslet konfiskerede fangernes skrivebøger og breve, hvis indholdet blev anset som upassende. Fangerne risikerede også at få en disciplinærstraf.

"Fange nr. 93:

3/8 14. Upassende Skrivemaade. 2 Dages V. & Brød samt Fortabelse af Skrivetilladelse i 3 mdr.

28/1 16. Misbrug af Skrivebog. Advarsel."

(Stambog, 1912)